

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
4115-9/25
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 5313 датум: 28. фебруар 2025. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
НАДЗОР НАД ПОСТУПКОМ ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА СТРАНАЦА

Извештај о надзору над
принудним удаљењима странаца
- 2024. година -

Београд, фебруар 2025. године

САДРЖАЈ

1. УВОД	3
1.1. МАНДАТ НПМ	3
1.2. ПОДАЦИ О НАДЗОРУ	4
1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ	4
1.2.2. ТОК НАДЗОРА	4
1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ	5
2. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА СТРАНЦИМА	5
2.1. ПОСТУПЦИ ПРЕ ТРАНСПОРТА	8
2.1.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ СТРАНАЦА О УДАЉЕЊУ	8
2.1.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ	9
2.1.3. ПРИСТУП ЛЕКАРУ	9
2.1.4. ОБАВЕШТАВАЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ О ПРЕДСТОЈЕЋЕМ УДАЉЕЊУ	10
2.2. ТРАНСПОРТ ДО ГРАНИЧНОГ ПРЕЛАЗА	10
2.3. ПОСТУПАЊЕ НА ГРАНИЧНОМ ПРЕЛАЗУ	11
2.4. ЗАБРАНА ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА	11

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Законом о странцима,² у члану 82, прописано је да Заштитник грађана у складу са надлежностима из Закона о Заштитнику грађана и Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, врши надзор над поступком принудног удаљења странца.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² "Сл. гласник РС", бр. 24/18, 31/19 и 62/23.

1.2. ПОДАЦИ О НАДЗОРУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УДАЉЕЊА ОБАВИЛИ		Полицијски службеници прихватилишта за странце у Димитровграду и Пландишту и станица граничне полиције Димитровград и Београд				
НАДЗОРЕ ОБАВИО		Марко Анојчић, Одељење НПМ				
ПРИНУДНА УДАЉЕЊА						
редни број	држављанство	број страница	датум	од	до	тип
1.	Краљевина Мароко	1	13.03.2024.	Прихватилиште за странце Димитровград	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
2.	Сиријска Арапска Република	3	02.04.2024.	Прихватилиште за странце Димитровград	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
3.	Сиријска Арапска Република	9	05.07.2024.	Прихватилиште за странце Димитровград	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
4.	Сиријска Арапска Република	8	27.08.2024.	Прихватилиште за странце Димитровград	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
5.	Сиријска Арапска Република	2	25.11.2024.	Прихватилиште за странце Димитровград	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
6.	Република Турска	1	11.12.2024.	Прихватилиште за странце Пландиште	Аеродром "Никола Тесла" Београд	ваздушни саобраћај

1.2.2. ТОК НАДЗОРА

Надзори у удаљењима бр. 1 – 5 су започети у прихватилиштима за странце, где је НПМ обавио разговоре са странцима на околности поступања службених лица према њима током лишења слободе, боравка у установи и поштовања њихових права,³ остварио увид у предмете који се о њима воде у прихватилиштима, испратио процедуре које претходе транспорту до граничних прелаза и од полицијских службеника добио информације о поступању према странцима.

³ Разговори су обављени помоћу преводилаца чије услуге су обезбеђене уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР). Странац под редним бр. 1 је разумео енглески језик, па је разговор са њим обављен без преводиоца.

Потом је НПМ пратио транспорт странаца до граничног прелаза, возећи се у службеном возилу у којем су превожени и странци или у возилу у пратњи, као и поступање према њима на граничном прелазу и предају страним граничним властима.

У принудном удаљењу бр. 6 разговор са странцем⁴ и полицијским службеницима је обављен на аеродрому, а потом су испраћене аеродромске процедуре и смештај странца на излаз. Документација у вези са поступањем према њему је прибављена накнадно од Прихватилишта.

1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ

Полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност. НПМ су пружене све потребне информације и омогућени ненадзирани разговори са странцима, надзор над током поступка удаљења и увид у и фотокопирање комплетне тражене документације.

Пре, током и након поступака удаљења са полицијским службеницима је одржавана стална комуникација и од њих добијане информације организационе природе, што је у великој мери олакшало обављање надзора и прибављање релевантних информација.

2. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА СТРАНЦИМА

Странци који су удаљени друмским саобраћајем су у Прихватилишту Димитровград провели неколико дана, за које време се чекало да се обаве формалности са Републиком Бугарском у поступку реадмисије. Путне листове је издала Полицијска управа у Пироту.

Странац који је удаљен до аеродрома је у Прихватилишту Пландиште провео око два и по месеца и прихватио је програм асистираниг добровољног повратка и реинтеграције који спроводи Међународна организација за миграције (ИОМ). Претходно је одведен у конзулат Републике Турске ради издавања привремен путне исправе.

Странци углавном нису имали примедби на поступање полицијских службеника прихватилишта за странце. Навели су да су у прихватилиштима имали услове за одржавање личне хигијене, да је хигијена просторија била задовољавајућа, да је исхрана била у реду и да нису имали проблема са другим странцима који су овде смештени. Они који су боравили у прихватилишту у време месеца Рамазана су навели и да је послуживање оброка било прилагођено правилима поста.

Неколико странаца, који су удаљени заједно, су се пожалили на поступање полиције приликом хапшења. Наводе да су заустављени у возилу и да су их униформисани полицијски службеници ударали. Један наводи да је ударен батеријском лампом у главу и да је крварио. Повреда на глави се не види, а показује флеку на капуљачи за коју тврди да је од крви. Други наводи да су га два пута шутнули у ноге, нема видљивих повреда. Трећи такође наводи да су га шутирали у ноге и показује црвенило - подлив изнад листа за који тврди да је последица шутирања. Након тога су одведени у неку полицијску станицу у Димитровграду, где су провели ноћ, па су спроведени у Прихватилиште.

⁴ Такође уз помоћ преводиоца чије услуге су обезбеђене уз подршку УНХЦР.

О пријему ових странаца у Прихватилиште постоје службене белешке, у којима се не наводи да имају било какве повреде.⁵

Према документацији у коју је НПМ накнадно остварио увид, ови странци су, заједно са још двојицом малолетника, лишени слободе сарадњом полицијским службеника Регионалног центра граничне полиције према Бугарској и Полицијске управе у Пироту. Полицијски службеници су прво покушали да зауставе путничко возило, које се оглушило на знак да се заустави, па је током потере за тим возилом оно ударило у заштитну ограду. Возач и сувозач су напустили возило и удаљили се, док је у непосредној близини пронађено укупно 5 лица. Један од двојице малолетника се пожалио на повреду коју је задобио приликом заустављања возила, па су сви превезени до здравствених установа у Пироту како би овај малолетник био прегледан. Потом су доведени у Станицу граничне полиције Пирот ради утврђивања идентитета и евидентирања. Напослетку су свима уручена решења о враћању, тројица пунолетних странаца су на основу решења о одређивању боравка у прихватилишту за странце смештени у Прихватилиште Димитровград, а малолетницима је постављен привремени старатељ и смештени су у Прихватни центар Димитровград. Све ове радње, од затицања у близини заустављеног путничког возила до смештаја у Прихватилиште за странце, односно Прихватни центар, су обављене без употребе средстава принуде према овој групи странаца. Они се нису жалили на поступање полицијских службеника, нити су на њима уочене било какве повреде.

Један од странаца је провео 60 дана на извршењу казне затвора у Казнено-поправном заводу у Панчеву због неплаћене новчане казне изречене за прекршај и није имао примедби на поступање заводских службеника према њему.

Неколико странаца се пожалило да за неколико дана проведених у Прихватилишту Димитровград нису имали могућност боравка на свежем ваздуху или су имали ту могућност само једном. НПМ приликом посете овом прихватилишту није утврдио недостатке у овом погледу, већ да сви странци имају могућност боравка на свежем ваздуху до 2 сата.⁶ Према службеним наводима странци могу да изађу сваки дан на свеж ваздух, али не користе сви ту могућност. **НПМ указује да је боравак на свежем ваздуху лица лишених слободе од изузетног значаја за њихово ментално и физичко благостање, с обзиром да већину времена проводе у затвореном простору са ограниченим приступом природном светлу и свежем ваздуху. Бораваком на отвореном би требало да се омогући вежбање, опуштање, свеж ваздух и изложеност сунцу. С тога, НПМ изражава очекивање да ће руководство Прихватилишта Димитровград обратити нарочиту пажњу на поштовање права странаца на боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање два сата дневно.**⁷

Комуникација са службеницима прихватилишта се одвијала на енглеском језику, који су знали понеки странци који су били у групи или су већ боравили у прихватилишту

⁵ У прихватилиштима за странце постоје недостаци у пружању здравствене заштите на које НПМ годинама указује. Један од њих је и недостатак обавезног лекарског прегледа по пријему у прихватилиште, на којем би се осим утврђивања здравствених потреба странца и постојања евентуалних заразних болести, детаљним физикалним прегледом утврдило и постојање евентуалних повреда и могућег начина њиховог настанка. Више о томе у поглављу 2.1.3. Приступ лекару.

⁶ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Димитровграду бр. 415-60/22 од 31. марта 2023. год, поглавље 2.5. Режим боравка.

⁷ Чл. 17. ст. 1. Правилника о кућном реду и правилима боравка у прихватилишту за странце ("Сл. гласник РС", бр. 42/18).

па су помагали у разговору или помоћу програма за превод који су доступи на интернету. Више него иначе, НПМ је чуо примедбе на отежану комуникацију странаца са полицијским службеницима због неразумевања језика.

НПМ је већ више пута указивао на проблем комуникације са странцима и позивао Министарство унутрашњих послова да за потребе прихватилишта за странце обезбеди услуге преводилаца за потребне језике. Након неколико извештаја о надзорима над принудним удаљењима странаца у којима је НПМ наставио да указује на овај недостатак и одговора Министарства којима је НПМ обавештаван о корацима који се предузимају ради обезбеђивања потребних финансијских средстава, НПМ је обавештен да су услуге преводјења коришћене у свега неколико случајева и обезбеђене су у сарадњи са УНХЦР,⁸ односно да се не ради се о средствима које је Министарство обезбедило за ову намену. Ово из разлога што је у сваком моменту било лица која су познавала неки од често коришћених европских језика, те је у сваком појединачном случају странаца који се не служе овим језицима неко од странаца који се налазе у прихватилишту помагао у комуникацији.⁹

НПМ поново истиче да је, када странци не разумеју језике које користе полицијски службеници, сам поступак отежан и потенцијално ствара неразумевање у вези са питањима која су од значаја како за сам поступак који се према странцу спроводи, тако и за странца. Истовремено, помоћ преводилаца у комуникацији умногоме олакшава рад службеника који обављају удаљење или на други начин поступају према странцу.

Коришћење помоћи других странаца није потпуно одговарајуће решење, већ је потребно користити услуге квалификованих преводилаца, о чему говоре и стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ):

ЦПТ такође подсећа да страни држављани које је полиција ухапсила треба да, од самог почетка лишења слободе, уживају заштитну основних заштитних мера од злостављања током притвора, посебно права да обавесте трећу страну о свом притвору, да имају приступ адвокату и лекару и да буду систематски и потпуно информисани о својим правима, својој правној ситуацији (укључујући разлоге за притвор) и поступку који се примењује на њих, уз помоћ квалификованог тумача ако је потребно.¹⁰

Поред тога, одсуство адекватне комуникације странаца са полицијским службеницима подручних полицијских управа који према њима спровode поступак враћања, отказа боравка или смештаја у Прихватилиште за странце, доношењем одговарајућих одлука о томе, ове странце од странака у управном поступку претвара у пасивне посматраче управног поступања према њима. Заштитник грађана је још 2015. године, након спроведеног поступка контроле законитости и правилности рада Министарства унутрашњих послова покренутом по сопственој иницијативи поводом лишавања слободе и принудног удаљења са територије Републике Србије једанаест страних држављана, утврдио, између осталог, да појединим странцима није било омогућено да ток поступка отказа боравка и принудног удаљења прате преко тумача и да у том поступку употребљавају свој језик, да се изјасне о одлучним чињеницама и

⁸ Акт Управе граничне полиције бр. 26-80/23 од 03. марта 2023. год.

⁹ Акт Управе граничне полиције бр. 26-2997/23 од 07. децембра 2023. год.

¹⁰ Стандарди ЦПТ: Спречавање злостављања страних држављана лишених слободе у контексту принудног удаљења на границама, ЦПТ/Инф (2023) 7, пар. 23.

околностима, да приликом лишавања слободе од стране полиције нису били обавештени о својим правима на језику који разумеју, имајући у виду разлог њиховог лишавања слободе и упутио препоруке Министарству унутрашњих послова да ове неправилности отклони у будућем раду.¹¹

Такође, наставља се са праксом да се странцима решењем о враћању одређује рок за добровољни повратак и истовремено им се одређује боравак у прихватилишту за странце. НПМ је већ указао на ово, као и на чињеницу да Закон о странцима даје могућност да се решењем о враћању не одређује рок за добровољни повратак, односно да се решењем о враћању наложи странцу да одмах напусти територију Републике Србије ако постоји ризик да неће бити доступан надлежном органу ради спровођења принудног удаљења (чл. 77. ст. 7. Закона о странцима), након чега би му се у сврху извршења принудног удаљења могао одредити боравак у прихватилишту. На овај начин би се избегле нејасноће у погледу рока за добровољни повратак, по којем свакако нису у могућности да поступе јер су смештени у прихватилиште.¹² Упитно је и да ли је оваква пракса у складу са одредбом закона по којој странац може бити принудно удаљен уколико не напусти Републику Србију у року који му је одређен за добровољни повратак,¹³ када се има у виду да странац није ни имао могућност да у року који му је одређен напусти земљу јер му је одлуком истог органа одређен боравак у прихватилишту. У одговору Министарства унутрашњих послова на ова запажања се наводи да надлежни орган у случајевима када је странцу неопходно одредити боравак у прихватилишту одређују одмах као рок за напуштање земље, да су случајеви на које је НПМ указао спорадични и да Управа граничне полиције предузима активности у погледу континуираног стручног усавршавања полицијских службеника у циљу правилне и уједначене примене Закона.¹⁴

Како би допринео активностима Управе граничне полиције које предузима у циљу правилне и уједначене примене Закона о странцима, НПМ још једном указује на наведено и истиче да се према налазима НПМ овде не ради о спорадичним случајевима него о раширеној пракси.

2.1. ПОСТУПЦИ ПРЕ ТРАНСПОРТА

2.1.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ СТРАНАЦА О УДАЉЕЊУ

Станци су благовремено, по правилу дан раније а у неким случајевима и неколико дана раније, обавештени да ће бити удаљени у Републику Бугарску, о чему су сачињене службене белешке. Ово су потврдили и сами странци.

Странац који је био укључен у програм добровољног асистираниог повратка је током целог поступка континуирано добијао информације о његовом току, што је укључивало и комуникацију са службеницима Прихватилишта, представницима ИОМ и дипломатско-конзуларним представништвом. Недељу дана раније је обавештен о лету којим ће напустити земљу.

¹¹ Препорука Заштитника грађана бр. 61-2378/14 од 15. јануара 2015. год.

¹² Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца 2023. год, бр. 4115-3/24 од 19. јануара 2024. год, поглавље 2. Поступање према странцима.

¹³ Чл. 81. ст. 1. т. 1. Закона о странцима.

¹⁴ Акт Управе граничне полиције бр. 26-211/24 од 20. марта 2024. год.

2.1.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ

Странци по правилу не желе да ангажују адвокате у поступку враћања, јер сматрају да неће имати користи од тога. Сви су приликом смештаја у прихватилиште поучени о том праву. Такође, у ходнику прихватилишта је видно истакнут списак адвоката који их могу заступати са њиховим именима и контакт подацима.

Једна група странаца је имала комуникацију са адвокатом, али га нису ангажовали јер након што су се консултовали закључили су да им не може помоћи. Омогућено им је да путем мобилних телефона адвокату пошаљу одређену документацију у вези са поступком враћања.

НПМ констатује да раније уочени недостаци у приступу странаца који су у поступку принудног удаљења правној помоћи и даље нису отклоњени.¹⁵ Супротно међународним стандардима, ова категорија лица нису потенцијални корисници бесплатне правне помоћи.

2.1.3. ПРИСТУП ЛЕКАРУ

НПМ већ неколико година указује на недостатке у пружању здравствене заштите у прихватилиштима за странце и сматра ово најважнијим проблемом у вези са условима за боравак странаца у прихватилиштима.¹⁶ У овим установама нема стално присутног медицинског особља, па се лекарски прегледи, рачунајући и први преглед и преглед при отпусту, обављају само по потреби, односно на захтев странца или по процени полицијског службеника да је неке потребан преглед. Полицијски службеници се старају о узимању преписане терапије, а здравствена документација се чува у предметима, међу осталом документацијом која се односи на боравак странаца у Прихватилишту. Иако службеници прихватилишта за странце улажу велике напоре да одговоре на здравствене потребе странаца, НПМ указује да полицијски службеници нису здравствени радници, те да је неопходно предузети активности на стварању услова за пружање одговарајуће здравствене заштите у прихватилишту.

Неколико странаца који су удаљени су навели да су се пожалили на одређене здравствене тегобе али да нису одведени на лекарске прегледе. Један је навео да се пожалио на бол зуба, али да му је речено да стоматолог у граду не ради. Други наводи да се пожалио на проблем са прстом, али да га након неколико одлагања спровода на преглед на крају нису одвели. Још један странац је навео да је прехлађен и да се дан пре удаљења пожалио службеницима на то, али му је речено да нема времена јер ће сутра бити удаљен. Због недостатка службеника у прихватилиштима, као и недостатака капацитета у локалним службама хитне медицинске помоћи, полицијски службеници су принуђени да процене који случајеви су хитни и њих воде на прегледе. Са друге стране, један странац је навео да је када се пожалио на здравствене тегобе одведен у локални дом здравља, да је добио терапију бесплатно и да нема примедби у вези са тиме.

¹⁵ Мишљење НПМ о тексту Нацрта закона о изменама и допунама Закона о странцима, бр. 4110-11/23 од 27. фебруара 2023. год; Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца 2023. год, бр. 4115-3/24 од 19. јануара 2024. год, поглавље 2.1.2. Приступ адвокату.

¹⁶ Између осталог, и у последњим извештајима о посетама прихватилиштима: Извештај о посети Прихватилишту Димитровград, бр. 415-60/22 од 31. марта 2023. год; Извештај о посети Прихватилишту Падинска Скела, бр. 415-28/23 од 12. септембра 2023. год; Извештај о посети Прихватилишту Пландиште, бр. 415-57/23 од 9. јануара 2024. год.

О овоме је сачињена службена белешка и уписано је у евиденцију лекарских прегледа. Остали странци нису имали потребу за медицинском негом.

НПМ је до сада обавештаван о договорима Министарства унутрашњих послова са Министарством здравља о различитим модалитетима ангажовања медицинског особља у прихватилиштима,¹⁷ а према последњим информацијама које је НПМ добио Министарство унутрашњих послова је наставило са овим активностима, о чијем исходу би НПМ требало да буде накнадно обавештен.¹⁸

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије нове информације о предузетом у циљу отклањања недостатака у пружању здравствене заштите странцима у прихватилиштима за странце.

2.1.4. ОБАВЕШТАВАЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ О ПРЕДСТОЈЕЋЕМ УДАЉЕЊУ

Сви странци су навели да су имали могућност да се јаве некоме након што су обавештени да ће бити удаљени. О томе се чувају и службене белешке у предметима странаца. Неки су ову могућност искористили а неки не. Поред тога, навели су и да су током боравка у прихватилиштима били у контакту са члановима породице, у складу са предвиђеним режимом коришћења телефона.

2.2. ТРАНСПОРТ ДО ГРАНИЧНОГ ПРЕЛАЗА

Пре транспорта, странци су обедовали и спаковали личне ствари и обавили формалности у вези са отпустом из прихватилишта.

Транспорти до државне границе са Републиком Бугарском су обављени службеним, необележеним и обележеним путничким возилима. Током транспорта нису били везани службеним лисицама нити су била употребљена друга средства за везивање. Поред полицијских службеника који су били у истом возилу, у неколико случајева је због броја странаца у пратњи било још службеника који су се превезли другим возилом. На граничном прелазу су се придружили и полицијски службеници из станице граничне полиције. У пратњи је било полицијских службеника који су у униформи и оних у цивилу, такође било је и жена и мушкараца.

Пртљаг са личним стварима су ставили у гепек или су га држали уз себе. Више њих је са собом понело и флашу пијаће воде. Уочена је нова пракса да им се мобилни телефони враћају непосредно пре њихове предаје полицијским службеницима Републике Бугарске, према службеним наводима ово је зато што су се дешавале ситуације да странци снимају и фотографишу за време транспорта. Иако су транспорти из Прихватилишта Димитровград кратко трајали, НПМ је уочио да су услови у возилима којима је обављен транспорт били на задовољавајућем нивоу.

Транспорт до аеродрома је извршен службеним, обележеним путничким возилом. Странац је био у пратњи 2 униформисана полицијска службеника и такође није био везиван лисицама. Све личне ствари су му враћене приликом отпуста из

¹⁷ Акти Управе граничне полиције бр. 26-7/21 од 25. јануара 2021. год; бр. 26-7/21-1 од 5. априла 2021. год. и бр. 26-69/22 од 1. марта 2022. год.

¹⁸ Акт Управе граничне полиције бр. 26-211/24 од 20. марта 2024. год.

Прихватилишта. Јео је пре поласка, а током транспорта нису прављене паузе јер је трајао краће од два сата.

2.3. ПОСТУПАЊЕ НА ГРАНИЧНОМ ПРЕЛАЗУ

Након обављања формалности на граничном прелазу Градина, за које време су странци чекали у возилима, странци су у договорено време превезени на бугарску страну. Изведени су из возила и уведени у објект бугарске граничне полиције, где су у ходнику сачекали да се обаве формалности са бугарским властима. Све ово је трајало око 30 минута. Потом су полицијски службеници који су обавили удаљења напустили објект и територију Републике Бугарске.

На аеродрому су обављени пријава за лет, пасошка и безбедносна контрола, уз помоћ и асистенцију полицијских службеника Прихватилишта и службеника ИОМ који је такође дошао на аеродром. Потом је странац спроведен на излаз како би сачекао лет. Уз њега је остао само службеник из станице граничне полиције, који је испратио његово укрцавање на лет којим је напустио земљу.

2.4. ЗАБРАНА ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА

Једна група странаца је исказала бојазан да ће их Република Бугарска удаљити у Републику Турску и да ће их одатле вратити у Сиријску Арапску Републику, из које су избегли. НПМ је раније писао Омбудсману Републике Бугарске у вези са овим питањем, с обзиром да је од сиријских држављана који су принудно удаљени у Бугарску већ чуо исте наводе. У одговору Омбудсмана Бугарске се наводи да због сукоба који су у току у земљама као што су Сирија и Авганистан бугарске власти неће враћати њихове држављане, због опасности по њихове животе и здравље.¹⁹

Остали странци нису изнели НПМ ништа што би указивало на опасност да би им основна људска права могла бити угрожена у земљи у коју се враћају. Странац који се враћао у земљу порекла је такође навео да не очекује било какве проблеме када се врати. Неколико њих није желело да се врати у Бугарску, али не због бојазни да им тамо прети прогон или кршење људских права.

НПМ истиче да недостаци у поступку враћања на које је указивао Министарству унутрашњих послова, а који могу довести до повреде Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака²⁰ још увек нису отклоњени и поред досадашњих указивања на овај проблем и упућених препорука.

Поступак удаљења би требало да понуди странцима праву прилику да изнесу свој случај, а службеницима којима је поверено да воде такве случајеве би требало да се пружи одговарајућа обука и приступ објективним и независним информацијама о стању људских права у земљама о којима се ради, како би се створили предуслови да странци не буду изручени у земљу у којој постоји ризик да ће бити подвргнути извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно тамо где им прети озбиљно кршење права зајамчених Уставом.

¹⁹ Допис Омбудсмана Републике Бугарске бр. 54-48 од 16. јуна 2023. год.

²⁰ Ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 9/91.

НПМ је упозорио да странци у поступку враћања немају могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу нити се постојање ових чињеница утврђује, што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре, односно члана 83. Закона о странцима и упутио препоруку да се овај недостатак отклони.²¹ У одговору на ову препоруку и касније захтеве НПМ за додатне информације о поступању по њој, Министарство је навело да је у плану да се у сарадњи са УНХЦР организују и одрже семинари и обуке за полицијске службенике на целој територији Републике Србије, везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају и да ће се ове активности реализовати прво чим околности везане за епидемију заразне болести буду то омогућиле,²² а потом и након што се заврше активности започете средином 2022. године на решавању свих безбедносних питања у вези са мигрантима и стањем на границама, имајући у виду неопходност да већи број учесника похађа ове активности.²³ У последњем одговору, НПМ је обавештен да су ове обуке сада предвиђене у предлогу сарадње са Швајцарском Конфедерацијом.²⁴

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о мерама које су у међувремену предузете ради поступања по препоруци о којој је било речи у тексту изнад.

²¹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – јануар - март 2020. године, бр. 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, Поглавље 3. Забрана принудног удаљења; Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – април - септембар 2020. године, 4115-113/20 од 12. новембра 2020. год, Поглавље 3. Забрана принудног удаљења.

²² Акти Управе граничне полиције бр. 26-7/21 од 25. јануара 2021. год. и бр. 26-69/22 од 1. марта 2022. год.

²³ Акт Управе граничне полиције бр. 26-80/23 од 03. марта 2023. год.

²⁴ Акт Управе граничне полиције бр. 26-211/24 од 20. марта 2024. год.